

Achterhoek, de meest gezonde en vitale regio van Europa

Lokale Ontwikkelingsstrategie 2023-2027

Versie 18 juni 2024

LEADER

Colofon

Gebiedsproces en opstellen strategie: Jolanda Kemna, Subsidiebureau Twente

Tekst en redactie: Marjan Tulp, Tulpvisie Media

Vormgeving: CreatiefBedrijf

Meer informatie via: jolandakemna@leaderachterhoek.nl

Inhoud

	Inleiding	4
1	Totstandkoming Lokale Ontwikkelingsstrategie	5
1.1	Plan van aanpak	6
2	Gebied	7
2.1	De grenzen van het gebied	6
2.2	Sterkte/zwakteanalyse	10
2.3	Analyse ontwikkelbehoefte	11
3	Strategie	13
3.1	Veerkrachtige en zelfvoorzienende dorpen	13
3.2	Een rijk coulisselandschap met veel biodiversiteit	14
3.3	Versterken toerisme & recreatie	15
3.4	Gezond voedsel uit eigen grond	16
3.5	Aansluiting strategie bij Nationaal Strategisch Plan	17
3.6	Sustainable Development Goals	18
4	Activiteitenplan	19
4.1	Uitvoering van projecten door inwoners	19
4.2	Aanjaagactiviteiten	19
4.3	Samenwerking	19
4.4	Deskundigheidsbevordering	20
4.5	Communicatie	20
4.6	Administratie	21
5	Organisatie	22
5.1	Positie taken en bevoegdheden LAG	22
5.2	Profiel en samenstelling LAG	23
5.3	Organisatie van de uitvoering	23
6	Financiering	25
6.1	Begroting en dekkingsplan	25
Deel II	Reglement	
7	Beheer- en toezichtregeling/openstellings- en selectieprocedure	27
7.1	LAG werkwijze	27
7.2	Wijze van openstelling	27
7.3	Selectiecriteria en selectieprocedure	27
7.4	Monitoring	29
7.5	Effectmeting en evaluatie	29
Bijlage 1	Handleiding scores/scoretabel	30
Bijlage 2	Voortoetsformulier	32
Bijlage 3	Belangengroepen die zijn betrokken bij de totstandkoming	35
Bijlage 4	Procesbeschrijving samenwerking LAG – GS	37

Inleiding

Voor u ligt de nieuwe Lokale Ontwikkelingsstrategie 2023-2027 (LOS) van LEADER Achterhoek. Dit is voor ons de tweede periode dat we met de LEADER subsidieregeling aan de slag gaan. In 2015-2022 waren we het enige LEADER gebied in Gelderland en we kijken terug op een succesvolle eerste periode. Maar liefst 80 door inwoners geïnitieerde projecten ter verbetering van de leefbaarheid in de Achterhoek kregen een subsidie. In totaliteit hebben we € 6,8 miljoen subsidie uitgekeerd in een periode van 7 jaar (2015-2022). De multiplier was groot. Tegen elke publieke euro stond een private bijdrage van € 3,- en dat betekent dat er de afgelopen jaren flink geïnvesteerd is in de Achterhoek. Daarnaast is vanuit de voedselinitiatieven gedurende de LEADER periode het platform Achterhoek Food ontstaan en is een concrete regionale voedselstrategie opgeleverd. Dit succes van de afgelopen LEADER periode willen we graag voortzetten. De gemeenten willen graag verder en er sluit een nieuwe gemeente aan: Lochem.

De samenleving heeft actief meegedacht aan de inhoud van dit document. Het is overduidelijk dat de inwoners zeer betrokken zijn bij de uitdagingen die de komende jaren op het platteland afkomen zoals de gevolgen van de klimaatverandering, transitie van de landbouw en de afname van het voorzieningenniveau op het platteland. Er zijn al vele projectideeën naar voren gekomen die inwoners graag én met veel enthousiasme willen oppakken.

Het thema van de LOS is "Achterhoek, de meest gezonde en vitale regio van Europa". De komende

LEADER periode streven we naar een gezonde leefomgeving voor onze inwoners in de meest brede zin van het woord. We willen ons nationaal maar ook internationaal hiermee op de kaart zetten en werken hierin nauw samen met Achterhoek Toerisme, Achterhoek Ambassadeurs en het door LEADER geïnitieerde platform Achterhoek Food.

De doelen in deze LOS hebben zowel een lokale als internationale dimensie. De komende jaren gaan we werken aan een viertal speerpunten die een raakvlak hebben met de 'Sustainable Development Goals' van de Verenigde Naties. In hoofdstuk 3 maken we dit inzichtelijk hoe we met onze LEADER projecten de toepassing van deze duurzame ontwikkelingsdoelen in de praktijk brengen.

8RHK ambassadeurs is de penvoerder namens de deelnemende acht gemeenten: Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Lochem, Oost Gelre, Oude IJsselstreek en Winterswijk. Het Waterschap Rijn en IJssel haakt financieel aan bij projecten die specifiek de wateropgave in het gebied raken.

In dit document leest u hoe deze Lokale Ontwikkelstrategie onder aanvoering van de huidige Lokale Actie Groep (2015-2022) tot stand is gekomen. Ook beschrijven we de inhoudelijke invulling en de organisatie van dit LEADER gebied.

Marieke Frank,
Voorzitter Lokale Actie Groep LEADER

Totstandkoming Lokale Ontwikkelingsstrategie

Deze Lokale Ontwikkelingsstrategie is van onderop tot stand gekomen. Inwoners en ondernemers uit het gebied zorgden voor inbreng door te spreken over hun ideaalbeeld, de kansen en de bedreigingen van het platteland. We hielden een grootschalige inwonersenquête, namen stakeholdergesprekken af en organiseerden inwonerbijeenkomsten. Daarnaast verdiepten we ons in beleidsstukken en onderzoeksresultaten over het gebied. Met de inbreng bepaalden we de paraplu van waaruit we als LEADER gebied gaan opereren.

1.1 Plan van aanpak

Analyse beleidsstukken

Voor de onderbouwing van deze LOS hebben we allereerst de dorpsplannen van de gemeenten geanalyseerd en de beschikbare Omgevingsvisies die samen met de inwoners in de Achterhoek zijn opgesteld. Aanvullend hebben we gebruik gemaakt van gegevens uit het Nationaal Strategisch Plan, van het CBS, de Provincie Gelderland en het Provinciaal programma Vitaal Landelijk Gebied (voorheen GPLG) over thema's als natuurinclusieve en/of kringlooplandbouw en natuurherstel en stimulering biodiversiteit. Ook lazen we in het Provinciaal programma Leefbaarheid (2021-2024) over thema's als sociale verbondenheid en inclusie. We verdiepten ons in het actuele beleid voor een toekomstbestendige Achterhoek van het Waterschap Rijn en IJssel. Voor feiten en cijfers uit het gebied hebben we veel gebruik gemaakt van de Achterhoek Monitor, editie 2022/23. In deze uitgave worden de economie en de leefbaarheid in de Achterhoek gemonitord in opdracht van de Achterhoek Board. Aangezien de gemeente Lochem geen deel uitmaakt van de Achterhoek Board, hebben we voor de aanvulling van de cijfers van Lochem de gemeente benaderd en de data van het CBS gebruikt. We lazen ook de resultaten van het onderzoek over het leven in de Achterhoek, dat via het Gelderland Panel verspreid is in juni en juli 2022. Het onderzoek is door 2.925 personen ingevuld en gaat over hoe belangrijk de Achterhoeker de acht door het CBS onderscheiden brede welvaart thema's vindt. Brede welvaart gaat over de kwaliteit van het leven en de leefomgeving.

Inwonerenquête

De inwonerenquête stond open van 15 februari tot en met 13 april 2023 en is 180 keer ingevuld door inwoners, ondernemers en vertegenwoordigers van belangengroepen. Voor het verspreiden van de enquête zijn we uitgegaan van onze website leaderachterhoek.nl en de Leaderachterhoek-nieuwsbrieven. Op de website, via de nieuwsbrieven en de social media is het proces van de totstandkoming van deze nieuwe Lokale Ontwikkelingsstrategie gepresenteerd, inclusief de uitnodigingen voor de inwonercafés. Wij mogen in totaal zo'n 800 vaste nieuwsbrieflezers noteren. De enquête is gedeeld via social media (Twitter, LinkedIn en Facebook, voor dat laatste is ook een advertentie ingezet) en persberichten naar 40 journalistieke mailadressen in de regio. Via de communicatieafdelingen van de deelnemende gemeenten zijn berichten gepubliceerd in de gemeentelijke krantenpagina's en dito social media. Zij kregen kant-en-klare social media teksten en beeld aangeleverd. Daarnaast werd de enquête gedeeld door Achterhoekse social mediakanalen met veel volgers, zoals die van Stichting Pak An. Ook verspreidden de Achterhoek Ambassadeurs de enquête onder Achterhoek Spreekt, het inwonerpanel van de Achterhoek. Deze enquête stond drie weken open en is maar liefst 1.936 keer ingevuld.

Inwonerbijeenkomsten

Er zijn vier interactieve inwonerbijeenkomsten georganiseerd. De eerste vond plaats tijdens het Festival van het Smakelijke Leven in het Dru Industriepark in Ulft op 2 november 2022. Er waren 25 aanwezigen. De tweede was op 16 maart 2023 bij de Stadsboerin Doetinchem waar we 25 mensen mochten verwelkomen, de derde op 23 maart bij Natuurpark Kronenkamp in Neede waar we 29 mensen ontvingen en de vierde op 19 april 2023 in dorpsraden gemeente Lochem waar 25 mensen aanwezig waren. Tijdens de inwonerbijeenkomsten gingen we aan de slag met de toekomstvisie van de inwoners op de thema's Klimaat en energie, Landschap en biodiversiteit, Leefbaarheid en economie, Voedselproductie en gezondheid. Vervolgens werkten we de toekomstvisie uit naar

concrete doelstellingen met mogelijke projectideeën. We bereikten in deze bijeenkomsten een diverse groep inwoners: particulieren, ondernemers en vertegenwoordigers van belangengroepen en andere organisaties. De begeleiding van de gesprekken was in handen van LAG-leden en ambtelijke ondersteuners van LEADER Achterhoek.

Jongeren

Alhoewel we ons extra moeite getroost hebben om jongeren bij de de inwonerbijeenkomsten te betrekken, zagen we er slechts enkele. We zijn daarom letterlijk de straat op gegaan om jongeren te benaderen voor de totstandkoming van deze LOS. We namen straatinterviews met ze af over het onderwerp leefbaarheid van de Achterhoek voor jongeren. Hier is een video van gemaakt die gepubliceerd is op ons Youtubekanaal, op onze website leaderachterhoek.nl en op onze social mediakanalen.

Terugkoppelmoment LOS op hoofdlijnen

Op 24 mei 2023 kon eenieder die de enquête had ingevuld of die een bijeenkomst had bezocht inloggen voor de online terugkoppeling door LEADER-coördinator Jolanda Kemna. In deze bijeenkomst konden de inwoners reageren op de opzet van de strategie, die aan de hand van hun inbreng is opgesteld. Jolanda gaf in de bijeenkomst de hoofdpunten weer van deze Lokale Ontwikkelingsstrategie. Ook de vragen en opmerkingen van de deelnemers aan de hand van deze sessie zijn verwerkt in deze Lokale Ontwikkelingsstrategie. Een dag later namen we de feedback van de inwoners mee terug naar het portefeuillehouderoverleg LEADER waarin we aan de verantwoordelijke wethouders van elke gemeente ook de hoofdlijnen van de LOS presenteerden.

2 Gebied

In dit hoofdstuk laten we zien op welk gebied deze Lokale Ontwikkelingsstrategie betrekking heeft. Tevens beschrijven we de sociaal economische kenmerken van de regio en beschrijven we de gemeenschappelijke problematiek en uitdagingen.

2.1 De grenzen van het gebied

Voor deze gebiedsanalyse is gebruik gemaakt van de Achterhoek Monitor Editie 2022/23, het CBS en de resultaten van het onderzoek onder de inwoners. Deze Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) is opgezet voor de acht gemeenten die in 2023 deel uitmaken van LEADER Achterhoek. Het LEADER gebied wordt gevormd door de gemeentegrenzen van de gemeenten Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Lochem, Oost-Gelre, Oude IJsselstreek en Winterswijk. Van de gemeente Doetinchem hoort de stadskern niet bij het LEADER-gebied omdat er meer dan 30.000 mensen wonen. De stadsranden en de dorpen die tegen de stad aanliggen vallen wel binnen het LEADER-gebied. De stad Doetinchem mag wel meedoen met LEADER zodra er initiatieven zijn die de stad met het platteland verbinden.

De omvang van ons LEADER gebied is groot. Dat was het in de voorgaande periode ook maar door de aansluiting van de gemeente Lochem is het totaal aantal inwoners toegenomen. Toen Lochem nog niet meedeed, werd de coördinator regelmatig gebeld door de inwoners van de gemeente Lochem. Waarom doen wij niet mee? Wij zijn toch ook Achterhoekers? Dit geluid hebben we serieus opgevat en na constructief overleg met de gemeente zelf, hebben we Lochem als achtste gemeente toegevoegd aan ons LEADER gebied. Alle gemeenten hebben een vergelijkbare opgave voor de leefbaarheid van het platteland die we samen met de inwoners willen oppakken. Bovendien werken de gemeenten inhoudelijk als eenheid samen op de thema's van Vrijtijdseconomie en Landelijk gebied.

Inwoneraantallen per gemeente per 2023	
Gemeente	Aantal inwoners
Aalten	27.249
Berkelland	44.037
Bronckhorst	36.279
Doetinchem	13.303 (45.910 stad Doetinchem)
Lochem	34.069
Oost Gelre	29.840
Oude IJsselstreek	39.608
Winterswijk	29.253
Totaal aantal inwoners	253.638

Stedelijke omgeving

De Achterhoek ligt temidden van grote stedelijke gebieden Arnhem-Nijmegen en Wageningen, Apeldoorn, Zutphen, Deventer, Enschede, Hengelo en Almelo en Duitse steden als Bocholt, Emmerich, Kleef en Münster en Duisburg. De Achterhoek vanuit helicopterview bekeken laat zien dat het gebied de verbinding vormt tussen grote stedelijke gebieden. Aan de ene kant Arnhem-Nijmegen en Wageningen en aan de andere kant Enschede, Hengelo en Almelo. Maar ook Apeldoorn/Zutphen/Deventer aan de ene kant wordt via de Achterhoek verbonden met Duitse steden als Bocholt, Emmerich, Kleef en Münster en Duisburg.

Landschap

In de Achterhoek tref je het coulisselandschap, een landschap waar de meeste Nederlandse landschapstypes in het klein te vinden zijn. Na elke bocht word je verrast met een nieuw decor. Kleine natuurgebieden en landbouwgrond wisselen elkaar af. De meanderende beken en rivieren, grote veenmoerassen, het afwisselende heuvellandschap, een grote diversiteit aan bosgebieden en uiteenlopende natuurgebieden geven de streek een uniek karakter. Het samenspel tussen mens en natuur zie je terug in het landschap en het vertelt de verhalen over het leven van toen en nu. Er zijn relatief veel restanten van houtwallen die vroeger een natuurlijke afrastering vormden. Het gebied kent circa 150 dorpen/gehuchten van 80 tot 3000 inwoners die ongeveer 5-10 km van elkaar liggen. Dit landschap werd in vele honderden jaren door de boerenbevolking opgebouwd en ingericht.

De Achterhoeker

Achterhoekers waarderen de rust, ruimte en het groene coulissenlandschap zeer en ze zijn overduidelijk trots op de boeren in het gebied. Het naoberschap, het samen de schouders er onder zetten, staat hoog in het vaandel bij de gemoedelijke Achterhoeker. De Achterhoeker is een aanpakker voor wie een idee niet snel gek genoeg is. Alles kan hier, schrijft een inwoner in de enquête. 'Een brommerit van 12 uur met de stempelpost in het café. De Achterhoeker werkt niet tot in den treure plannen uit, maar hij gaat aan de slag. Zo is ook ooit de Zwarte Cross ontstaan: er kwam een motorcross met bier en Achterhoekse pret. Niemand van van tevoren het idee dat er uiteindelijk 230.000 bezoekers per jaar op het festivalterrein in Lichtenvoorde zouden komen.'

Institutioneel

Penvoerder van deze LOS is 8RHK ambassadeurs: een samenwerkingsorganisatie met een Achterhoek Board, Achterhoek Raad en thematafels. De Achterhoek Board is het gezicht van de Achterhoekse samenleving. De Board bestaat uit vertegenwoordigers van ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheden uit de Achterhoek en een vertegenwoordiger van provincie Gelderland. De Achterhoek Raad bepaalt de globale koers voor de Achterhoek en bestaat uit een bestuurlijke afvaardiging per gemeente. Zij benoemen de thema's waarmee de Achterhoek Board en de zes thematafels aan de slag gaan. 8hrk ambassadeurs wordt ondersteund door de Regio Achterhoek. Via portefeuillehoudersoverleggen tussen gemeenten vindt afstemming plaats over thema's als plattelandsontwikkeling, toerisme en vrijetijdseconomie. De gemeenten in de Achterhoek werken daarnaast

nauw samen met het waterschap Rijn & IJssel en met belangenorganisaties zoals Landbouworganisatie LTO, vereniging Dorpshuizen en Kleine Kernen Gelderland, Vereniging Agrarisch Landschapsbeheer Achterhoek en Plattelands Jongeren Gelderland.

Sociaal economische beschrijving

In het gebied worden vrijwel alle inwoners geconfronteerd met vergelijkbare problematiek zoals:

- Vergrijzing en vereenzaming
- Dreigende verschraling van het voorzieningenaanbod (zowel maatschappelijke als commerciële voorzieningen)
- Toegankelijkheid en bereikbaarheid van voorzieningen
- Zoektocht naar nieuwe economische gebiedsdragers, o.a. kans voor omvorming van de traditionele grootschalige landbouw

Dit zet de leefbaarheid en toekomstbestendigheid van onze gemeenschappen onder druk. De inwoners zijn bijna zonder uitzondering trots op de gemeenschap/kern waar ze wonen, voelen een grote verantwoordelijkheid en dragen zelf ook een flinke steen bij aan de leefbaarheid en toekomstbestendigheid van hun dorp. In het verleden is er ook heel veel gerealiseerd door middel van eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid en dit willen de inwoners ook graag behouden.

Kwantitatief

Voor de achtergronden van de cijfers over de Achterhoek is de Achterhoek Monitor editie 2022-23 een praktische bron. In de LEADER-periode van 2015-2022 was krimp van het aantal inwoners in de Achterhoek het uitgangspunt. Sinds 2020 is er echter sprake van 0,2 procent groei ten opzichte van 2021, landelijk bedraagt de groei 0,7 procent. De groei is lager dan in de rest van Nederland. De instroom van nieuwe inwoners van elders uit het land is de belangrijkste bron van groei. Per gemeente zijn er grote verschillen: in de meeste Achterhoekse gemeenten daalde het aantal inwoners, maar in Doetinchem en Winterswijk nam het aantal inwoners juist toe.

Vergrijzing en ontgroening

De vergrijzing neemt in de Achterhoek sneller toe dan op landelijk niveau. In de Achterhoek was begin 2022 48 procent van de inwoners 50 jaar of ouder, landelijk is het percentage 41 procent. Dat de binnenlandse

migratie vanuit de Randstad overwegend 55-plussers betreft, draagt ook bij aan de vergrijzing. Tegelijkertijd zien we dat het aantal en aandeel Achterhoekse jongeren afneemt.

Woningen

Er vestigen zich meer mensen in de Achterhoek dan er vertrekken. Binnenlandse migratie is de belangrijkste oorzaak van de groei in de Achterhoek. Deze nieuwe inwoners hebben ook andere woonwensen. De behoefte aan andere soorten woningen neemt toe als gevolg van deze binnenlandse migratie, de steeds ouder wordende Achterhoekse bevolking, het tekort aan woningen voor starters en de verduurzamingsopgave van de bestaande woningvoorraad. Door de vergrijzing en de individualisering wonen er ook steeds meer mensen alleen, nu en in de toekomst.

Verdroging

Door de ligging op hoge zandgronden en de beperkte mogelijkheden voor extra watertoevoer heeft de Achterhoek extra last van de toenemende droogte en piekbuien. Het is het droogste gebied van Nederland. Om weerbaar te zijn tegen droogte, moet de Achterhoek jaarlijks 150 miljoen kuub water vasthouden. Omgerekend zijn dat 750 miljoen volle regentonnen. In de praktijk betekent dat een extra laag grondwater van 100 millimeter in de hele Achterhoek.

Overgewicht

Obesitas vormt een groeiend probleem in Nederland. Overgewicht komt in de Achterhoek vaker voor dan in de rest van Nederland. Meer dan de helft van de Achterhoekers is al jaren te zwaar.

Agro-sector

De agrarische sector is, samen met de foodsector en de maakindustrie, kenmerkend voor de regio. De stikstofproblematiek zet een omwenteling in de agrosector in gang, die zijn weerslag gaat hebben in de Achterhoek. Denk daarbij bijvoorbeeld aan leegkomende agrarische bebouwing.

Leegkomende kerken

In de Achterhoek staat in menig dorp een groot kerkgebouw. De prognose is dat in de komende tien jaar een kwart van alle kerken de deuren sluit. Het vraagstuk is hoe we kerkgebouwen voor de gemeenschap kunnen behouden. Op het congres 'Herbestemming leegkomende kerken' dat LEADER Achterhoek op 4

november 2019 samen met de Stichting Oude Gelderse Kerken, Vereniging Dorpshuizen en Kleine Kernen (DKK) en de Leefbaarheidsalliantie Gelderland organiseerde, kwamen 140 mensen af. Dit geeft aan dat dit probleem leeft in de gemeenschap.

2.2 Sterkte/zwakteanalyse

Aan de hand van de inbreng van de inwoners van de Achterhoek stelden wij een sterkte/zwakteanalyse op. Dit is de zogenaamde SWOT-analyse, waarin sterke punten, zwakke punten, bedreigingen en kansen voor het gebied uiteengezet worden. Deze analyse vormt de nulmeting van hoe de inwoners denken over hun leefomgeving. In dit hoofdstuk vindt u de sterke punten, de zwaktes, de kansen en de bedreigingen voor het gebied. Alle enquêtes, gesprekken, interviews en bijeenkomsten zijn zorgvuldig uitgewerkt en verwerkt in de onderstaande analyse. Aan de hand van deze analyse stelden wij een strategie samen voor de Achterhoek. Deze strategie is gebaseerd op de ideale situatie die de inwoners voor zich zien voor hun leefomgeving. Hierover leest u in hoofdstuk 3.

Sterke punten van het gebied

- Ruimte en rust van de groene Achterhoek
- De afwisseling van het coulisselandschap
- Naoberschap/saamhorigheid, samen de schouders er onder zetten
- De mentaliteit van de Achterhoek: de actieve samenleving met veerkracht
- Het agrarische gebied, de boeren en de streekproducten. Voedsel als trots en cultuur.
- Veel cultureel erfgoed en historische buitenplaatsen
- Aantrekkelijke regio voor recreatie en toerisme
- De maakindustrie, de innovatieve bedrijven en de bedrijvigheid in de Achterhoek
- De kleinschaligheid, alles is te overzien

Kansen voor het gebied

- Transitie van de landbouw: ontwikkeling nieuwe verdienmodellen
- De ruimte van de Achterhoek biedt mogelijkheden voor toerisme, wonen en economie
- De Achterhoek als experimentele regop -> nieuw naoberschap
- De groene long van Nederland worden
- Energietransitie – de zelfvoorzienende Achterhoek
- Opzetten/ontwikkelen van nieuwe woonvormen in vrijkomende agrarische bebouwing (VAB)
- Inzet op positieve gezondheid
- Gezond lokaal geteeld voedsel dat goed verkrijgbaar is

Zwakke punten van het gebied

- Afname voorzieningenniveau in de kleine kernen: winkels, scholen, zorg
- De afname van het openbaar vervoer
- Er zijn te weinig (betaalbare) woningen, met name voor specifieke doelgroepen
- Verouderde infrastructuur, wegen hebben onderhoud nodig
- Te weinig politie om ondermijning tegen te gaan en voor hulp bij ongelukken
- Matige bereikbaarheid van lokaal geproduceerd voedsel
- Verrommeling landschap door leegstaande agrarische bebouwing
- In dorpskernen valt weinig te beleven voor kinderen/jongeren
- Afname (culturele) verbindende evenementen, zoals kermis en carnaval

Bedreigingen van het gebied

- De gevolgen van de klimaatverandering, zoals de verdroging van de Achterhoek
- Afname van groen in de dorpen
- Onzekere toekomst van agrarische bedrijven door stikstofregels
- Windturbineparken en zonneakkers
- Afname van de biodiversiteit
- Vergrijzing en ontgroening
- Criminaliteit en ondermijning
- Afstand tussen lokale samenleving en nieuwe inwoners van het gebied ('westerlingen')
- Overgewicht in de Achterhoek

2.3 Analyse ontwikkelbehoefte

De gemoedelijke, nuchtere Achterhoeker houdt van wandelen en fietsen zonder mensen tegen te komen, in een landschap dat steeds nieuwe vergezichten biedt. Hij ervaart veel sociale verbondenheid in zijn regio, wat zich uit in naoberschap. Het culturele erfgoed en de vele kastelen en buitenplaatsen maken deel uit van zijn leefomgeving. Hij is trots op de boer en het voedsel dat hier geproduceerd wordt. Hij houdt van de overzichtelijke kleinschaligheid in het gebied. Maar de inwoner ziet ook dat zijn leefomgeving verandert. De kernen hebben te maken met vergrijzing, eenzaamheid en er zijn te weinig woningen voor specifieke doelgroepen. Het voorzieningenniveau in de kleine kernen neemt af: scholen, winkels en zorg verdwijnen. Dorpshuizen en winkels hebben het vaak (financieel) moeilijk na de pandemie-beperkingen van de afgelopen jaren. Er is angst dat de voorzieningen verdwijnen de komende jaren, en dat de leefbaarheid op het spel staat.

Klimaatdiscussie

Dat er voor de energietransitie stappen gezet moeten worden begrijpt de Achterhoeker, maar hij staat niet achter windturbineparken en zonneakkers. Hoe kunnen er nu meer weidevogels in het gebied komen als de akkers vol liggen met zonnepanelen? De gevolgen van de klimaatverandering, zoals het behoud van de biodiversiteit en de droogte baren de inwoners van de Achterhoek zorgen. Hij wil dat er minder pesticiden gebruikt worden in de landbouw, en vindt dat de monocultuur een bedreiging vormt voor de biodiversiteit. Het raaigras en de hectares maisvelden zijn veel inwoners een doorn in het oog, liever ziet de inwoner meer verscheidenheid en afwisseling in gewassen. De inwoner wil ook graag meer groen (terug) in de dorpen.

Een nieuwe toekomst voor de boer

Voor inwoners van de Achterhoek is het een compliment om 'boer' genoemd te worden. 'De boer is troef', zong de Achterhoekse dialectband Normaal vroeger al en we kennen de Achterhoekse voetbalclub De Graafschap ook als de 'Superboeren'. De inwoner van de Achterhoek is trots op de boer en wil een goede toekomst voor het boerenbedrijf op het platteland. Nu het bestaan van de boer door de stikstof(natuur)crisis bedreigd wordt, maakt de inwoner van dit gebied zich zorgen. Wat als de boer verdwijnt? Wie onderhoudt dan de natuur? Wat als er grote boerenschuren leeg

komen te staan en wat te doen als daar criminelen huis gaan houden? Wat blijft er dan van ons mooie landschap over? Verrommelt dat? De landbouwtransitie biedt hoop. Een groot deel van de Achterhoekers ziet een goede toekomst van de boer, die duurzaam, lokaal en niet voor schaalvergroting kiest. In leegstaande agrarische bebouwing kunnen woonvormen gerealiseerd worden, meent de Achterhoeker.

Positieve gezondheid

In het verlengde van de boerenproblematiek gaat het om het eigen voedsel. Als boeren moeten stoppen, waar komt het voedsel dan vandaan en is dat nog betaalbaar en gezond? De Achterhoeker wil graag gezond lokaal geteeld voedsel eten, dat betaalbaar en goed verkrijgbaar is. Voor de gezondheid van de Achterhoeker, van wie de helft kampt met overgewicht, is gezond voedsel ook goed. Als het om de gezondheid gaat wil de Achterhoeker meer dan genezen van ziekte. De inwoner denk dat inzetten op de positieve gezondheid een goede stap zou zijn. Dit is een benadering binnen de gezondheidszorg waarbij het gaat om preventie, zelfredzaamheid en een betekenisvol leven van mensen. De nadruk ligt op de veerkracht, eigen regie en het aanpassingsvermogen van de mens.

Vergrijzing, ontgroening en woningnood

De Achterhoek vergrijst sneller dan de rest van Nederland. Menig oudere Achterhoeker is genoodzaakt om ergens te gaan wonen waar hij of zij niemand kent, omdat er geen geschikte woning is of omdat de benodigde zorg in hun oude woonomgeving niet beschikbaar is. De Achterhoek groeide de afgelopen jaren het meest door interne migratie. Het schort nog aan verbinding tussen de oude en nieuwe inwoners van het gebied. Het idee dat 'de westerling' de huizenprijzen opdrijft waardoor zijn kinderen geen huis meer kunnen kopen, helpt daarbij niet. Daarnaast vertrekken Achterhoekse jongeren naar grotere steden omdat ze in het dorp waar ze opgroeiden geen woning kunnen vinden, maar ook omdat er te weinig te beleven valt voor henzelf of voor hun kinderen.

Zelfredzaamheid door burgerkracht

Van oudsher is de Achterhoeker een voorstander van sociale verbinding. Hij ziet op allerlei gebieden kansen om meer samen te doen en samen te delen: iedereen doet er toe en iedereen doet mee. Zelfredzaamheid door burgerkracht, noemt hij het. De Achterhoeker

vindt zijn leefomgeving geschikt als experimenterende regio op sociaal economisch gebied. Denk daarbij aan omniverenigingen en vitaliteitscentra. Dat geldt niet alleen voor de kleine kernen waar samenwerken een oplossing is om de voorzieningen in stand te houden, het gaat ook over de nieuwkomers in het gebied. Naoberschap nieuwe stijl: iedereen doet ertoe en iedereen doet mee. Ook wil de Achterhoeker meepraten over beleid. Het idee van een 'Burgerraad' spreekt hem ontzettend aan.

Energietransitie

Naoberschap, zelfredzaamheid, experimenten en eigen regie zijn woorden die hierboven al vielen. Ze komen terug als de inwoner van de Achterhoek het heeft over het oplossen van de energiecrisis. Een zelfvoorzienende Achterhoek is het ideaalbeeld van de inwoner. Naast huizen verduurzamen denkt hij ook aan kleine houten windmolens zoals in Groningen, zelf energiemaatschappijen oprichten, zonnepanelen op gebouwen zoals scholen en bedrijven en energieopslagmogelijkheden zoals de dorpsaccu.

Toerisme en recreatie

De Achterhoek is geschikt voor recreatie en toerisme, meent de inwoner van dit gebied. Je kunt hier oneindig fietsen en wandelen. De fiets- en wandelpaden moeten daarvoor wel verbeterd worden, geeft de Achterhoeker aan. Maar hoe moet de toerist hier komen? Als de inwoner zelf geen openbaar vervoer heeft, dan kan een deel van de toeristen hier ook niet komen. De mobiliteit moet daarvoor verbeterd worden. Door een verbetering van het toerisme en de recreatie krijgt de lokale economie van zijn leefomgeving vanzelf een 'boost', denkt de inwoner, en kunnen de boer, de winkelier en de horeca ook in het dorp blijven. De voorkeur van de inwoner gaat uit naar kleinschalige toeristische projecten en niet naar grote commerciële vakantieparken. Daarbij denkt de inwoner dat er meer soorten toeristen moeten komen dan alleen de 55-plusser die komt voor rust en het romantische boerenlandschap. Het toeristische aanbod mag wat creatiever, er valt meer te beleven in de Achterhoek.

3 Strategie

De inwoner van de Achterhoek heeft een droom waarin hij zijn ideale leefomgeving voor zich ziet. Dankzij gesprekken, drie interactieve bijeenkomsten en de verdiepende vragen in de enquêtes is deze droom omgezet in een strategie met concrete actiepunten. Het borrelt van de ideeën in het gebied. LEADER Achterhoek wil zich in de periode 2023-2027 vanuit de kracht van de samenleving inzetten voor de volgende vier doelen:

1. Veerkrachtige en zelfvoorzienende dorpen
2. Een rijk coulissenlandschap met veel biodiversiteit
3. Versterken toerisme & recreatie
4. Gezond voedsel uit eigen grond

Bij de uitwerking van de doelen, hebben we ons laten leiden door het ideaalbeeld van de inwoners zoals ze deze tijdens de inwonerbijeenkomsten hebben gepresenteerd.

3.1 Leefbare veerkrachtige dorpen

Deze LEADER periode streven we naar vitale dorpen met voldoende voorzieningen en een positieve gezondheid van de inwoners. Met een positieve gezondheid bedoelen we dat inwoners de eigen regie hebben en dat er sprake is van lichamelijk, geestelijk en sociaal welbevinden. We streven naar een leefbaar platteland waar iedereen zich betrokken voelt bij de gemeenschap. Alle inwoners doen mee en iedereen doet waar hij goed in is of wat hij kan. We streven naar voldoende passende en betaalbare woonruimte voor iedereen, ook voor senioren en jongeren. Het platteland is aantrekkelijk voor jongeren om te blijven wonen en er valt voldoende te beleven. Cultureel erfgoed vinden we belangrijk en blijft behouden voor de toekomst. Om dit alles te kunnen realiseren, bieden we ruimte om te experimenteren met nieuwe concepten rondom wonen, mobiliteit of het delen van voorzieningen. Sociale innovatie is een belangrijk aandachtspunt binnen dit speerpunt.

	Subdoelen (link NSP needs)	Meetbare indicatoren (doel D en H van NSP)
1	Vitale dorpen met voldoende voorzieningen (van dorpswinkels tot winkel)	2 proeftuinprojecten voor verkenning van de haalbaarheid van voorzieningen in het dorp 2 projecten om een dorpsvoorziening te realiseren of aan te passen. Dit kan een ontmoetingsruimte zijn, een dorpswinkel of een andere algemene voorziening die belangrijk is voor het dorp.
2	Woningen voor jong en oud (ontwikkeling van nieuwe concepten zoals tiny houses, erfdelen en hofjes)	2 proeftuinprojecten voor verkenning van de haalbaarheid van een nieuw woningbouwconcept 2 projecten voor de uitvoering van een woningbouwconcept
3	Een sterke lokale economie met voldoende werkgelegenheid in de regio	2 projecten die door ondernemers en inwoners in een dorp of regio samen is opgezet om meer bedrijvigheid en werkgelegenheid in het dorp te realiseren
4	Samen energie besparen, opwekken en verdelen	1 proeftuinprojecten voor verkenning van de haalbaarheid voor een energieneutraal dorp 1 projecten in coöperatieve vorm om samen aan de slag te gaan met energiebesparen en opwekken
5	Verbetering mobiliteit op het platteland	2 projecten om de bereikbaarheid op het platteland te vergroten
6	Streven naar positieve gezondheid van inwoners	2 projecten om mensen te activeren voor een betere mentale- en fysieke gezondheid of elkaar te ontmoeten
7	Cultuurrijkdom in plaats van cultuurarmoede.	2 projecten die het culturele aanbod versterken op het platteland
8	Behoud en beleefbaar maken van cultureel erfgoed	2 proeftuinprojecten voor de verkenning van de haalbaarheid van herbestemming 2 projecten die erop gericht zijn het cultureel erfgoed te bewaren en/of herbestemming. 2 projecten om de geschiedenis van onze regio te ontsluiten voor jong en oud

Wat hebben we nodig om dit te bereiken en hoe gaan we dat doen?

Om deze beweging in gang te zetten, willen we belangengroepen van inwoners, jongeren, senioren, sport- en of culturele verenigingen enthousiasmeren om aan de slag te gaan met een LEADER project. Hiervoor organiseren we jaarlijks thematische bijeenkomsten met inspirerende sprekers op een specifiek thema (zie ook subdoelen). Ook organiseren we gedurende de programmaperiode excursies naar best-practices in binnen- en buitenland. Door op bezoek te gaan bij geslaagde projecten kunnen we leren van elkaar en mensen aan elkaar verbinden.

Wat levert het op?

We hebben enkele subdoelen geformuleerd die allen een bijdrage leveren aan Veerkrachtige zelfvoorzienende dorpen. Bij elk doel hebben we resultaten vermeld die we willen bereiken in de periode 2023-2027. In 2025 gaan we deze doelen evalueren tijdens een midterm-review en stellen de doelen bij waar nodig.

3.2 Een rijk coulisselandschap met veel biodiversiteit

Beken, natuur- en bosgebieden, heggen, houtwallen en bomenrijen. Het zijn belangrijke landschapselementen die allemaal een verschillende functie hebben in het landelijke gebied en die het coulisselandschap een eigen gezicht geven. Het zijn plekken waar planten en dieren kunnen schuilen en waar ze zich langs kunnen verplaatsen. Deze landschapselementen dragen bij aan de identiteit, van het coulisselandschap waar de inwoners trots op zijn. We richten ons de komende LEADER periode op het versterken van het coulisselandschap en de biodiversiteit, en daarmee ook

op de beleving van het landschap en verdienmodellen via foodproducten en toeristische arrangementen. Hierin passen projecten die de groenblauwe dooradering herstellen, behouden of versterken. Welkom zijn natuurherstellende biodiversiteitsprojecten die het gebied doorgetrokken worden, of die de landsgrens passeren. Binnen dit doel passen ook projecten die de waterkwaliteit verbeteren, het verminderen van drinkwatergebruik en het tegengaan van verdroging. Ook projecten om de woonomgeving te vergroenen vallen onder dit doel. Het combineren van natuurbeleving en kennis opdoen/leren is daarbij een belangrijk aandachtspunt, omdat dit stimuleert om bewuster met de leefomgeving om te gaan.

Wat hebben we nodig om dit te bereiken en hoe gaan we dat doen?

Tijdens de inwonerbijeenkomsten waren veel inwoners aanwezig die namens een natuurvereniging hun projectideeën inbrachten tijdens de werksessies. Omdat deze inwoners een 'kleine' vereniging vertegenwoordigden, werd er geopperd om ideeën te bundelen tot één groot LEADER project (of meerdere). Om deze verenigingen aan elkaar te koppelen, organiseren we een jaarlijkse 'groene' bijeenkomst met inspirerende sprekers. Tevens hebben we aandacht voor de verbinding van mensen aan elkaar tijdens deze bijeenkomsten inclusief grondeigenaren zoals natuurbeherende organisaties en agrariërs. Projectideeën die we als haalbaar en zinvol achten, kunnen we waar nodig in creatieve denktankmomenten verder uitwerken (zie ook Hoofdstuk 4). We stemmen af met platform Achterhoek Food en Achterhoek toerisme om via foodketens en foodexperiences onze natuur en landschap ook financieel tot waarde te brengen (verdienmodel).

	Subdoelen (link NSP needs)	Meetbare indicatoren (doel D, E, F en H)
1	De versterking en instandhouding van het coulisselandschap	2 projecten die het oude coulissenlandschap of de groen/blauwe dooradering herstellen. Bijvoorbeeld door bomen en hagen te planten.
2	Kruidenrijke graslanden met een aantrekkelijke leefomgeving voor o.a. (weide) vogels	2 projecten die een positieve invloed hebben op het herstel van de biodiversiteit. Het realiseren van een plasdrasgebied met een weidevogelbeschermingsprogramma bijvoorbeeld.
3	Het creëren van groene ontmoetingsruimten in dorpen	2 projecten voor groene plekken in de dorpen voor ontmoeting of natuureducatie.
4	Het realiseren van grensoverschrijdende natuurgebieden	1 project om Nederlands Duitse natuurgebieden aan elkaar te verbinden in samenwerking met de natuurbeherende organisaties.
5	Maatregelen als reactie op droogte en extreme waterval	1 proeftuinproject voor verkennen van de haalbaarheid droogte- en/of wateroverlast projecten 1 project (eventueel in samenwerking met Waterschap Rijn en IJssel) voor maatregelen om droogte tegen te gaan of extreme waterval.

Wat levert het op?

We hebben enkele subdoelen geformuleerd die allen een bijdrage leveren aan 'Een rijk coulisselandschap met veel biodiversiteit'. Bij elk doel hebben we resultaten vermeld die we willen bereiken in de periode 2023-2027. Deze doelen worden tijdens de midterm-review in 2025 geëvalueerd en waar nodig bijgesteld.

3.3 Versterken toerisme & recreatie

Een sterke lokale economie is belangrijk voor de leefbaarheid van het platteland. We zetten in op toerisme en recreatie om de lokale economie te versterken. De Achterhoek heeft veel te bieden aan de toerist: het prachtige coulisselandschap, gezellige dorpen en veel landgoederen en kastelen. We zetten ons de komende periode op de kaart als aantrekkelijk gebied voor toerisme, bij voorkeur met projecten gericht op nieuwe soorten toeristen. We hebben veel te bieden aan bijvoorbeeld de cultuur/erfgoedtoerist, de ecotoerist die (tevens) wat wil leren van het gebied (educatief doel) of de toerist die komt voor het smakelijke eten: de foodie. Als tegenhanger van het massatoerisme zetten we in op kleinschalig duurzaam toerisme. Benodigd daarvoor is de inrichting van meer fiets- en wandelpaden, die ook grensoverschrijdend kunnen zijn. Met het oog op het lokale economische belang van het gebied en het behoud van de winkels en de horeca in de dorpen is, een langer verblijf van de toerist bij dit doel een belangrijk aandachtspunt.

Wat hebben we nodig om dit te bereiken en hoe gaan we dat doen?

Een belangrijke samenwerkingspartner binnen dit speerpunt is Achterhoek Toerisme. Achterhoek Toerisme is namens 11 gemeenten dé toeristische marketingorganisatie voor de Achterhoek. In hun meerjarenbeleidsplan 2022-2025 willen ze inwoners meer betrekken bij het toerisme en het versterken van het toeristisch aanbod en is een strategische aanpak ism platform Achterhoek Food uitgewerkt. Samen zetten deze beide in op het bieden van inspiratie voor onderscheidende foodarrangementen en/of foodexperiences met een actief internationaal netwerk. Ook werkt ze nauw samen met alle toeristische informatiepunten van de Achterhoek. In 2024 gaan we op initiatief van LEADER Achterhoek een aftrapbijeenkomst van Duurzaam Toerisme organiseren. Wat betekent dat nou eigenlijk en hoe kunnen we met alle (toeristische) ondernemers hierin gezamenlijk optrekken? Deze aftrapbijeenkomst moet uiteindelijk een lijst met actiepunten/projectideeën opleveren die we met LEADER subsidie verder kunnen uitwerken gedurende onze programmaperiode.

Wat levert het op?

We hebben enkele subdoelen geformuleerd die allen een bijdrage leveren aan 'Versterken toerisme & recreatie'. Bij elk doel hebben we resultaten vermeld die we willen bereiken in de periode 2023-2027. Deze doelen worden tijdens de midterm-review in 2025 geëvalueerd en waar nodig bijgesteld.

	Subdoelen (link NSP needs)	Meetbare indicatoren (doel D, E, F en H)
1	Het stimuleren van duurzaam toerisme met ruimte voor innovatie	2 projecten die bijdragen aan kleinschalig toerisme waar verantwoord wordt omgegaan met de natuur en leefomgeving. Bijvoorbeeld opzet agrotourisme met afzetmogelijkheden van de boer en het stimuleren van fietsvakanties
2	Inrichting van het landschap met meer fiets- en wandelpaden.	2 projecten die bijdragen aan een beter fiets of wandelnetwerk in de Achterhoek voor de toeristen en recreanten
3	Streven naar een langer verblijf van toeristen en recreanten.	2 projecten om nieuwe meerdaagse arrangementen te ontwikkelen met ook meer vernieuwende foodexperiences en/of arrangementen.
4	Het op de kaart zetten van onze regio als aantrekkelijk toeristisch gebied.	2 samenwerkingsprojecten van ondernemers, inwoners in overleg met Achterhoek Toerisme om de Achterhoek aantrekkelijk te profileren als een vakantieregio
5	Opzet van grensoverschrijdende toeristische projecten.	1 project in de grensregio tussen Nederlandse en Duitse ondernemers/organisaties met als doel grensoverschrijdend toerisme te bewerkstelligen.

3.4 Gezond voedsel uit eigen grond

De Lokale Actie Groep heeft in de voorgaande periode gewerkt aan de opzet van een Achterhoekse Voedselstrategie. Uitgangspunt van deze strategie is om van de Achterhoek de meest gezonde en vitale regio van Europa te maken. In de periode 2023-2027 gaan we werken aan een regio waar inwoners, werknemers en bezoekers vaker kiezen voor gezond en duurzamer eten en waar de producenten oog hebben voor klimaat, biodiversiteit en dierenwelzijn. Om deze stip op de horizon te bereiken, willen we de hele voedselketen verduurzamen, van grond tot mond en voor alle rangen en standen. Het speerpunt Gezond voedsel uit eigen grond draagt hieraan bij. Ook tijdens de inwonerbijeenkomsten en uit de enquête blijkt dat de Achterhoeker wil werken aan een toekomstbestendige, duurzame landbouw met nieuwe verdienmodellen voor de boer. We streven naar korte voedselketens en stimuleren de productie en verkrijgbaarheid van lokaal duurzaam geteeld voedsel voor iedereen. Ook wil men samen voedsel produceren én samen opeten om onderlinge verbinding te realiseren.

Wat hebben we nodig om dit te bereiken en hoe gaan we dat doen?

LEADER werkt nauw samen met platform Achterhoek Food die de voedselstrategie uitvoert en bewaakt en

coördinatie werkzaamheden uitvoert voor LEADER, net als de afgelopen periode. Projectinitiatieven die zich melden, worden in contact gebracht met het platform om gebruik te maken van kennis en het ontstane foodnetwerk. Op deze manier houden we samenhang en kunnen we alle voedselinitiatieven in een netwerk aan elkaar verbinden, binnen en buiten LEADER. Samen met het platform organiseren we Ronde Tafels (evenals voorgaande periode) waarin Food thema's centraal staan als verbinder en waarbij we onderzoek met uitvoering in de praktijk toelichten. Platform Achterhoek Food werkt met alle onderwijsinstellingen (basis, middelbaar, MBO, HBO) in de regio en verbindt deze aan de LEADER projecten zodat breed kennis over gezond en duurzaam voedsel gedeeld wordt. En bundelt minimaal 25 bedrijfsrestaurant die omschakelen naar Achterhoek Food met impact op leveranciers en de Achterhoekers uit all rangen en standen betreft bij en nieuwe eetcultuur. Daarnaast organiseren we periodiek excursies naar 'food-projecten' uit onze voorgaande periode die hopelijk bijdragen aan zoveel mogelijk projectideeën binnen dit speerpunt.

	Subdoelen (link NSP needs)	Meetbare indicatoren (doel D, E, F en H van NSP)
1	Natuurinclusieve landbouw mét afzetperspectief	2 proeftuinprojecten om een nieuw agrarisch verdienmodel te onderzoeken met afzetkanalen voor natuurinclusief Food 2 projecten voor de uitvoering van nieuwe verdienmodellen agrarische sector en de toeristische
2	Samenwerken tussen voedselproducenten voor lokale- en landelijke afzet	2 proeftuinprojecten bijvoorbeeld een haalbaarheidsonderzoek naar afzetmogelijkheden 2 projecten ter verbinding van stad met platteland en verkrijgbaarheid van lokaal geproduceerd voedsel
3	Samen biologisch produceren én consumeren	2 projecten die bijdragen aan onderlinge verbinding door samen te moestuinieren en samen te koken.
4	Een gezonde bodem met een rijk bodemleven.	1 project voor de (gezamenlijke) vermarkting van onze regio 1 project opzet nieuwe toeristische trekpleister als onderscheidende foodregio, zoals verwoord in de voedselstrategie van platform Achterhoek Food.
5	Toegankelijkheid van gezond en duurzaam eten voor alle lagen van de bevolking.	1 project rondom kennisverspreiding over gezond en duurzamer produceren van voedsel.

3.5 Aansluiting strategie bij Nationaal Strategisch Plan

Doordat we de uitvoering van de projecten bij inwoners neerleggen, kunnen we kleinschalig experimenteren met innovatieve projecten die bijdragen aan belangrijke doelen uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid/ NSP zoals:

- Toekomstbestendige landbouw
- Het klimaat beschermen en duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen bevorderen
- Bescherming van biodiversiteit
- Plattelandsgebieden en landschappen in de hele EU in stand houden
- De plattelandseconomie levensvatbaar houden door de werkgelegenheid in de landbouw, agrovoedingsindustrie en aanverwante sectoren te stimuleren.

Alle projecten die we uitvoeren dragen bij aan de 'verandering van onderop'. Door de kennis die we opdoen regelmatig te delen, hopen we de hele regio te inspireren zelf ook aan de slag te gaan met deze grote maatschappelijke uitdagingen.

Satéprikker klimaatverandering en duurzame energie (Doel D)

Met onze vier doelen spelen we actief in op de NSP doelen E, F en H. Doordat we 'klimaatverandering en duurzame energie' als belangrijke satéprikker gebruiken, raken we ook doel D bij alle projectinitiatieven. Met de satéprikker bedoelen we dat alle projecten in de uitwerking van hun project een alinea moeten wijden op welke manier ze rekening houden met de gevolgen van de klimaatverandering.

Doelen Nationaal Strategisch Plan waaraan we moeten voldoen:

Doel D (S04) Klimaatverandering en duurzame energie: bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, duurzame energie te bevorderen en de ontwikkeling van weerbare teeltsystemen.

Doel E (S05) Efficiënt beheer van natuurlijke hulpbronnen: bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen.

Doel F (S06) Bescherming van de biodiversiteit: bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosystemendiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen.

Doel H (S08) Duurzame ontwikkeling in plattelandsgebieden: bevorderen van de werkgelegenheid, groei, gendergelijkheid, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattelandsgebieden, met inbegrip van bio-economie en duurzame bosbouw.

3.6 Sustainable Development Goals

We bekijken burgerinitiatieven niet alleen vanuit een lokaal perspectief maar proberen ook de link te leggen naar de mondiale agenda voor duurzame ontwikkeling. Alle lidstaten van de Verenigde Naties hebben deze Global Goals aangenomen en ook de Achterhoek heeft deze ambitieuze agenda onderschreven. Met onze LOS dragen we bij aan onderstaande Global Goals.

Global Goals	Hoe dragen we bij met ons LEADER programma?
 <p>3 GOEDE GEZONDHEID EN WELZIJN</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zelfredzaamheid van ouderen ondersteunen • Eenzaamheid tegengaan • Bevorderen gezonde leefstijlen via sport/recreatie • Ondersteunen inwonerinitiatieven rond zorg en welzijn op het platteland
 <p>8 WAARDIG WERK EN ECONOMISCHE GROEI</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Actieve dialoog met ondernemers (verenigingen) • Een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor ondernemers met groen, voldoende woningen en cultureel aanbod • Stimuleren duurzaam toerisme in de Achterhoek via o.a. een aantrekkelijk netwerk van wandel- en fietspaden gekoppeld aan horeca, musea en winkels
 <p>11 DUURZAME STEDEN EN GEMEENSCHAPPEN</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Passende en betaalbare woonruimte voor jong en oud • Voorzieningenniveau in dorpen op peil • Met dorpsbelangenorganisaties werken aan vitale kernen
 <p>12 VERANTWOORDE CONSUMPTIE EN PRODUCTIE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Door de ontwikkeling van food-arrangementen het stimuleren van agrotourisme en bewustwording gezond en duurzaam eten • Duurzame inkoop (gezonde bedrijfskantines via platform Achterhoek Food) • Stimuleren toekomstbestendige verdienmodellen voor de agrarische sector • Samen voedsel verbouwen en consumeren • Verbeteren korte ketens en verkrijgbaarheid van lokale producten (afzetkanalen dichtbij)
 <p>13 KLIMAATACTIE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bewustwording creëren bij bewoners en bedrijven over de klimaatopgave • Hittestress voorkomen met aantrekkelijk groen in dorpen • Ons platteland klimaatbestendig maken met maatregelen tegen droogte of wateroverlast
 <p>15 LEVEN OP HET LAND</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bewustwording creëren bij inwoners hoe lokaal biodiversiteit te verbeteren • Beschermen van ons waardevolle coulissenlandschap • Beschermen van (bedreigde) flora en fauna • Behoud van bestaande bossen en aanplant van nieuwe bomen en landschapselementen • Goed functioneren bodem- en watersysteem • Stimuleren van natuurinclusieve landbouw en het vermarkten ervan via Food • Groene ontmoetingsruimten creëren in dorpen

4 Activiteitenplan

In het vorige hoofdstuk hebben we onze strategie beschreven en is benoemd aan welke doelstellingen de LAG de komende jaren gaat werken. In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe we dit gaan aanpakken.

4.1 Uitvoering van projecten door inwoners

We hebben in de voorgaande periode al goed kunnen oefenen met de uitvoering van projecten. Zoals al eerder gezegd hebben we in periode 2015-2022 maar liefst 80 inwonerinitiatieven gesubsidieerd en hebben we ons totale (en extra) uitvoeringsbudget voor 100 % besteed. Onze inwoners zijn nu gewend aan de werkwijze en kennen de systematiek van ons LEADER subsidieprogramma. Tijdens de inwonerbijeenkomsten werd duidelijk dat inwoners staan te trappelen om wederom aan de slag te gaan met het LEADER programma. Er zijn al vele nieuwe projectideeën aangereikt die goed zouden passen binnen de doelen van onze strategie. De LAG gaat ter voorbereiding en gedurende de LEADER periode de inwoners oproepen om projecten in te dienen en enthousiasmeren om aan de slag te gaan. Dit doen we onder andere door het organiseren van aanjaagactiviteiten.

4.2 Aanjaagactiviteiten

De LAG organiseert periodiek verschillende activiteiten om het gebied te enthousiasmeren. Deze activiteiten zijn:

- Thematische bijeenkomsten voor kennisdeling en verbinding
- Creatieve denktank momenten
- LEADER tour best practices
- Burgerraad

Thematische bijeenkomsten

De inwoners die aanwezig waren tijdens de inwonerbijeenkomsten, merkten de kracht van verbinding. Er waren gelijkgestemden op het gebied van leefbaarheid, natuur en economie. Iedereen vulde elkaar aan of eenieder bracht nieuwe kennis in per onderwerp. Na afloop van de bijeenkomsten deed men de oproep om vaker 'thematisch' bij elkaar te komen om kennis te delen. Belangrijke winst tijdens zo'n kennisdeelmoment is dat projecten aan elkaar verbonden kunnen worden. Van alle kleine projecten kan men dan één grote maken met een regionaal effect.

Creatieve denktank momenten

Om inwoners te ondersteunen bij het uitwerken van een project, willen we creatieve denktank momenten organiseren. Hoe zet je een project op en hoe zorg je ervoor dat deze organisatorisch en financieel goed uitgewerkt wordt? Er zijn bewezen concepten die we hiervoor kunnen inzetten. Op zo'n bijeenkomst zijn verschillende experts aanwezig ter ondersteuning van een projectidee. Aan het einde van de bijeenkomst is het projectidee op de achterkant van een sigarendoos uitgewerkt. De initiatiefnemer krijgt op deze manier een zinvolle handreiking en aanknopingspunten om aan de slag te gaan met de opzet van een LEADER project.

LEADER tour 'best practices'

Door projecten van andere LEADER gebieden (in binnen- en buitenland) te bezoeken ontstaat uitwisseling van kennis en ideeën. Het delen van successen, ervaringen en inspiratie staat hierin centraal. Er wordt samengewerkt met de partners van LEADER, projecteigenaren en het ambassadeursnetwerk van de LAG. Er kan ook gekozen worden voor een bezoek aan een gebied over de grens, bijvoorbeeld Duitsland, Zweden of Denemarken.

Burgerraad

Tijdens de inwonerbijeenkomst in Doetinchem werd het onderwerp Burgerraad ingebracht door een aantal inwoners. Een Burgerraad is een gelote groep inwoners die de politiek adviseert of helpt te beslissen over een specifiek onderwerp. We willen onderzoeken of we gedurende deze LEADER periode kunnen experimenteren met deze nieuwe vorm van burgerparticipatie bij onderwerpen die deze LOS raken. Uiteraard in goed overleg met de gemeenten.

4.3 Samenwerking

In ons LEADER gebied willen we actief gaan samenwerken met (belangen)organisaties, ondernemers, onderwijs en overheden. Dit doen we o.a. door belangenorganisaties zoals LTO, Stichting Landschapsbeheer Gelderland of de Vereniging van Dorpen en Kleine Kernen uit te nodigen voor kennismakingsgesprekken. Tevens kunnen we in overleg met elkaar (thema) bijeenkomsten organiseren die interessant zijn voor hun achterban en een raakvlak hebben met onze speerpunten.

Samenwerking met Achterhoek Board en Thematafels

In de Achterhoek vindt er een nauwe samenwerking plaats tussen overheid en samenleving via de Achterhoek Board en de bijbehorende thematafels. Onze LEADER speerpunten komen overeen met doelstellingen waaraan o.a. de thematafels Circulaire Economie/Energietransitie en de Gezondste Regio werken. Waar de thematafels vooral op strategisch niveau opereren, raken wij met LEADER meer de beweging van onderop. Dit weten we van elkaar en hierover vindt periodiek afstemming plaats tussen de LEADER coördinator en de secretaris van de Achterhoek Board.

Samenwerking met platform Achterhoek Food

Platform Achterhoek Food is in de voorgaande LEADER periode ontstaan om meer samenhang te creëren binnen de 'foodprojecten' in een netwerk met onderwijs en ondernemers en om deze te verbinden. Het voorstel is dat het platform Achterhoek Food in de periode 2024-2027 naast het LEADER programma gaat functioneren om meer impact in het hele werkgebied Achterhoek te bewerkstelligen, met het betrekken van andere gemeenten buiten de huidige acht en om samen te kunnen werken met GGD, alle onderwijsinstellingen, Achterhoek in Beweging en Achterhoek Toerisme. We functioneren formeel naast elkaar maar stemmen regelmatig met elkaar af. De Achterhoek Food Coördinator neemt deel aan de Lokale Actie Groep LEADER als adviseur en biedt concrete ondersteuning aan inwoners bij nieuwe projecten voor LEADER, voor m.n. het speerpunt Gezond en duurzamer voedsel uit eigen grond en het vermarkten van biodiversiteit en versterken van het foodtoerisme.

Betrekken jongeren

Tijdens het proces van ophalen van input hebben geprobeerd jongeren te bereiken om input te leveren voor het programma. Dit bleek lastig en als gebied hebben we de intentie uitgesproken om jongeren gaandeweg de LEADER periode actief te prikkelen aan de slag te gaan met de opzet van een LEADER project. De eerste contacten met jeugdhonken zijn al gelegd en we hebben afgesproken bij de aftrap en gedurende de LEADER periode bijeenkomsten voor jongeren te organiseren.

Samenwerken tussen LEADER gebieden in binnen- en buitenland

Er zijn 2 LEADER gebieden in Duitsland en in Zweden met wie we in de voorgaande periode reeds contacten hebben opgebouwd. Dit zijn LEADER Bocholter Aa in Duitsland en LEADER Söderslatt in Zweden. Met beide landen is deze intentie tot samenwerking wederom uitgesproken. Kennisuitwisseling over de LEADER werkwijze en de uitvoering van projecten zal een belangrijke drager zijn binnen deze grensoverschrijdende samenwerking. Daarnaast zijn er contacten gelegd met een Finse LEADER groep Mansikka die in april 2023 een reis langs LEADER projecten in de Achterhoek heeft gemaakt. Hun nieuwe LEADER agenda past bij die van de Achterhoek. Ook willen we deze periode uitwisselingen faciliteren naar het buitenland waarbij we een mix van inwoners, ondernemers en LAG leden meenemen op reis langs inspirerende en geslaagde LEADER projecten. We streven naar minimaal 2 uitwisselingen gedurende onze LEADER periode. De LAG wil tijdens deze uitwisseling altijd een mix van inwoners, ondernemers en belangenorganisaties uitnodigen om deel te nemen aan deze reis.

Naast internationale samenwerking willen we ook de samenwerking verkennen met het LEADER gebied van de Liemerse Ambassade. Ons platteland vertoont veel overeenkomsten en we zien veel potentie in grensoverschrijdende samenwerking op o.a. de doelen 'Toerisme & recreatie' en 'Gezond voedsel uit eigen grond'. Dit hebben we ook uitgesproken in een ambtelijk overleg d.d. 3 april 2023.

4.4 Deskundigheidsbevordering

Wij organiseren bijeenkomsten waarin de LAG of initiatiefnemers op een bepaald thema bijgespijkerd worden. Een mogelijk kennis versterkend thema voor initiatiefnemers zou het werven van fondsen voor projecten kunnen zijn.

4.5 Communicatie

LEADER Achterhoek heeft een website www.leaderachterhoek.nl die we ook in de nieuwe periode gaan gebruiken om te communiceren. Daarnaast hebben we 800 abonnees op de

maandelijks nieuwsbrief van LEADER. Ook zetten we met enige regelmaat Facebook en YouTube in om berichten over ons LEADER programma en de projecten te verspreiden. Deze communicatiemiddelen blijven we inzetten in de nieuwe periode. Er is binnen het beheersbudget voldoende ruimte voor de inzet van communicatiemiddelen gereserveerd. Bij aanvang van de LEADER periode laten we een communicatieplan 2024-2027 vaststellen door de LAG. Hierin staan communicatiedoelen geformuleerd (wat willen we bereiken met de communicatie) en doelgroepen (wie willen we bereiken). Daarna volgt de inzet van communicatiemiddelen (zoals website, evenementen, social media, nieuwsbrief en ontwikkeling van promotiemateriaal), een tijdsplanning (wanneer willen we dat doen) en het budget om de doelen te behalen. Belangrijk hierbij is het delen van kennis, openbaarheid en het presenteren van gerealiseerde projecten.

4.6 Administratie

De administratie van het programma wordt uitgevoerd door de Regio Achterhoek namens de deelnemende gemeenten.

5 Organisatie

De organisatie van het subsidieprogramma LEADER is wederom in handen van een Lokale Actie Groep (LAG). De LAG is namens bewoners, ondernemers, belangenorganisatie en gemeenten de trekker van het LEADER programma. De coördinator ondersteunt de LAG in de uitvoering van het programma. In de organisatie van het programma zijn verbeterpunten naar aanleiding van de evaluatie 2016-2021 verwerkt.

5.1 Positie taken en bevoegdheden LAG

De voornaamste taak van de LAG is het stimuleren van de ontwikkeling van projecten. De LAG heeft daarin meerdere verantwoordelijkheden: aanjagen, verbinden, mogelijk maken, feedback geven/ontvangen en sparren. De LAG heeft inhoudelijke kennis over het LEADER programma en geeft hierover voorlichting aan (mogelijke) initiatiefnemers van projecten. De LAG maakt bewoners, organisaties en bedrijven enthousiast

voor het LEADER programma en draagt daarbij kennis over het programma over.

De LAG voorziet initiatiefnemers van projecten die zich nog in de beginfase vinden van advies. Initiatiefnemers van projecten mogen hun projectidee pitchen tijdens een vergadering. De LAG geeft inhoudelijke feedback en stelt ook verbindingen (met andere initiatieven) voor. Is het project formeel ingediend en klaar voor beoordeling, dan is het de LAG die het toetst aan de hand van het toetsingskader. De hoofdvraag is daarbij: 'is dit project LEADER waardig? Het toetsingskader is opgesteld aan de hand van de doelen uit deze LOS en is uitgewerkt in bijlage I. Het oordeel van de LAG over projecten is bindend.

De LAG is een zelfstandige entiteit die de LOS uitvoert (artikel 33 lid 3 sub d van de EU-verordening).

Nr.	Taken	Bevoegdheden
1	Monitoren van de LOS	De LAG is inhoudelijk verantwoordelijk voor de realisatie van de doelstellingen uit de LOS. Door de beoordeling van projecten aan het toetsingskader van de LOS, tracht de LAG dit doel te bereiken. Periodiek wordt er geëvalueerd of de doelen worden gehaald en waar nodig stellen we de strategie bij.
2	Enthousiasmeren bewoners en bedrijven	Contacten leggen met samenwerkingspartners, verbindingen leggen tussen projecten en sectoren en initiatiefnemers met elkaar in contact brengen.
3	Toetsen van projecten	<ul style="list-style-type: none">• Tijdens de pitch van een project: adviseren en inhoudelijk bijsturen van projecten en het aanbevelen van verbindingen met andere initiatiefnemers.• Tijdens definitieve beoordeling project: toetsen van projecten aan de selectiecriteria in de lokale ontwikkelingsstrategie• Zelf aanvragen indienen en projecten uitvoeren, waaronder het project 'Beheer- en uitvoeringskosten'• Actief volgen van projecten in uitvoering• Monitoring en evaluatie
4	Beheren en uitvoeren van programma	<ul style="list-style-type: none">• Verslagleggen van LAG vergaderingen en openbaar maken• Tussentijds evalueren van het programma en indien nodig het bijstellen van de strategie. In ieder geval jaarlijks en verder op een door de EU vastgesteld tijdstip• Verzorgen van PR en het voorlichten over LEADER op programmaniveau (resultaten laten zien)• Stimuleren van netwerkvorming en kennisdeling• Participeren in regionale-, nationale- en Europese LEADER-netwerken.
5	Evaluatie en monitoring	De LAG stelt jaarlijks een verslag op met een evaluatie van het voorgaande jaar

5.2 Profiel en samenstelling LAG

De LAG is samengesteld op basis van selectiecriteria die aansluiten bij de lokale ontwikkelingsstrategie. De LAG vormt demografisch een representatieve afspiegeling van het gebied. Het merendeel van de inwoners van de LAG wordt voorafgaand aan de start van het programma geworven via een advertentie in de lokale/regionale uitgaven van de deelnemende gemeenten, de website van de gemeenten en via organisaties met een breed netwerk, zoals LTO, DKK en PJG. De leden van de LAG zijn representatief voor de gekozen thema's en worden geselecteerd op de volgende kenmerken:

- Sterk betrokken bij plattelandsontwikkeling in de regio
- Aanjagend, ondernemend en maatschappelijk actief
- Kunnen sectoroverstijgend, integraal en innovatief denken
- Breed netwerk
- Vullen de andere LAG leden aan qua expertise op o.a. financiën, inclusie of fondswerving

Gekozen is voor een ruime vertegenwoordiging van de inwoners en belangenorganisaties. De LAG bestaat uit 17 personen, waarvan 8 inwoner LAG leden (1 per gemeente), 2 bestuurlijke vertegenwoordigers (met stemrecht), 2 ambtelijk adviseurs (zonder stemrecht), 1 medewerker van de provincie (zonder stemrecht) en drie afgevaardigden (met stemrecht) namens natuur, MKB, LTO, PJG of een andere belangenorganisatie. Daarnaast bestaat de LAG uit een onafhankelijke coördinator (zonder stemrecht) en de coördinator van platform Achterhoek Food (adviseur en geen stemrecht).

5.3 Organisatie van de uitvoering

Leadercoördinator

De taak van de coördinator is essentieel voor een goede uitvoering van het programma. Bij aanvang van de programmaperiode wordt een coördinator aangesteld via een sollicitatieprocedure op basis van een functieprofiel. De coördinator is een aanjager die functioneert als een verbindende schakel in het gebied. De coördinator denkt mee met de initiatiefnemers en begeleidt ze in het LEADER subsidietraject. De coördinator is goed op de hoogte van regionale ontwikkelingen en regelingen en biedt ondersteuning aan partijen in de regio, de provincie en de LAG. De coördinator is sociaal vaardig en legt makkelijk

contact. De coördinator weet wat er leeft en speelt in het gebied, zowel binnen de doelen van deze lokale ontwikkelingsstrategie als in het gebied. De coördinator draagt zorg voor het reilen en zeilen van de LAG en verzorgt het secretariaat van de LAG. De coördinator is onderdeel van de LAG, legt verantwoording af aan de leden maar is onafhankelijk. Tenslotte heeft de coördinator een belangrijke rol om gemeenten aangehaakt te houden gedurende het hele LEADER programma qua werkwijze en de beoordeling van de projecten (verbeterpunt evaluatie 2016-2021).

Werkwijze beoordelen projecten

De coördinator agendeert projectideeën voor de vergadering van de LAG. Aan de hand van een voortoetsformulier (bijlage II) is het projectidee conform de LEADER voorwaarden uitgewerkt. De LAG vergadert in principe maandelijks met uitzondering van de zomermaanden. Tijdens zo'n vergadering mogen initiatiefnemers hun project tien minuten pitchen. Na de pitch gaan de leden van de LAG in gesprek met de initiatiefnemers en worden er vragen gesteld. In totaal is er 15 minuten per project gereserveerd. Na de pitches gaat de LAG verder met de besloten vergadering en vindt de beoordeling van het projectidee plaats. Hier volgt een positief of negatief advies uit. Soms kan een projectidee ook voor de tweede keer pitchen als het idee nog niet rijp genoeg was voor indiening. Heeft het project een positief advies? Dan mag er een subsidieaanvraag ingediend worden in de webportal van Stimulus.

Besluitvorming subsidieaanvraag

De ingediende subsidieaanvragen worden geagendeerd voor een LAG vergadering. De LAG beoordeelt de stukken op LEADER waardigheid aan de hand van een objectief toetsingskader (zie bijlage). Elk LAG lid geeft punten aan het project en tijdens de vergadering maakt de coördinator de scores bekend. Een project moet minimaal 22 punten halen om positieve beoordeling te krijgen. Na de vergadering maakt de coördinator een verslag met daarin de scores van de LAG. Deze wordt vervolgens aan Stimulus gestuurd en die controleert of bij de beoordeling de juiste regels zijn toegepast. Vervolgens toetst men de aanvraag op subsidie technische aspecten en wordt een besluit tot verlenen subsidie of afwijzen genomen. De doorlooptijd duurt gemiddeld 22 weken vanaf indienen aanvraag.

Rollen provincie Gelderland, Stimulus en RVO

In de uitvoering van de ontwikkelingsstrategie van LEADER Achterhoek werkt de LAG samen met de Provincie als opdrachtgever, Stimulus is de uitvoeringsorganisatie en RVO is het betaalorgaan. Aanvragen worden officieel via het provincieloket in het uitvoeringsplatform van Stimulus ingediend. Stimulus toetst de instapcriteria en bijzonderheden in de begroting. Zij maken een beoordelingsmemo voor de LAG bij de definitieve beoordeling van de ingediende subsidieaanvraag. Heeft de LAG de subsidieaanvraag positief beoordeeld? Dan maakt Stimulus de verleningsbeschikking op namens de provincie Gelderland. Zie bijlage IV met daarin een procesbeschrijving LAG-GS.

De provincie zet in de LEADER periode zich vooral in op goede voorlichting en begeleiding, zowel bij de aanvraag als bij de verantwoording van de subsidie. De provincie werkt met vaste beoordelaars per project. Voor de initiatiefnemers betekent dit dat ze te maken krijgen met één contactpersoon voor de gehele periode. Met de LAG worden afspraken gemaakt om direct na een positief gepitcht project contact op te nemen met de initiatiefnemer. De subsidiebeoordelaar kan hem/haar direct vanaf het eerste moment meenemen in de regelgeving behorende bij LEADER.

6 Financiering

Voor de periode 2023 t/m 2027 is voor Achterhoek een subsidiebudget beschikbaar van € 2.209.841,-. De provincie Gelderland neemt hiervan € 153.461 voor haar rekening. De 8 partnergemeenten hebben in totaal € 1.028.190 gereserveerd voor deze LEADER regio De EU neemt met € 1.028.190 een vergelijkbaar deel van de financiering voor haar rekening.

6.1 Begroting en dekkingsplan

De beschikbare programmagelden van in totaal € 2.209.841 hebben we verdeeld in onderstaand uitgavenoverzicht.

- **Proeftuinprojecten:** aanvragers zijn stichtingen en maatschappelijke organisaties die een concept wat aansluit bij de doelen willen ontwikkelen en uitproberen. Resultaat van zo'n proeftuinproject is een haalbaarheidsstudie. De subsidie voor proeftuinprojecten bedraagt 50% van de subsidiabele kosten met een minimum van € 12.500 en maximum van € 25.000.

Uitgavenoverzicht 2023 - 2027	
Subsidie proeftuinprojecten	€274.202,-
Subsidie uitvoeringsprojecten	€1.397.764,-
Beheerskosten (24 % begroting)	€537.875,-
Totaal beschikbaar voor LEADER periode	€2.209.841,-

- **Uitvoeringsprojecten:** De subsidie voor uitvoeringsprojecten bedraagt 50% van de subsidiabele kosten met een minimum van € 15.000 en maximum van € 80.000.
- De coördinator heeft overzicht van de toegekende subsidies en houdt het beschikbare budget bij (2025 midterm-review).
- **Beheerskosten:** voor de overhead van het LEADER programma berekenen we een percentage van 24,34 % van het totale budget. Uit dit percentage worden de kosten voor administratie (uren administratie penvoerder), communicatie (website, nieuwsbrieven etc) organisatiekosten van de LAG, grensoverschrijdende samenwerking, aanjaagactiviteiten en coördinatie kosten betaald. De kosten voor de coördinatie vanuit platform Achterhoek Food worden separaat voorgelegd aan de gemeenten als verbreed project naast deze LEADER aanpak

Dekkingsplan

Het totale programmabudget LEADER bedraagt voor de periode 2023-2027 € 2.209.841. De bijdragen van de EU, provincie en de deelnemende gemeenten staan hieronder uitgewerkt.

Programmaperiode	EU budget (46,53%)	Provincie (6,94 %)	Gemeenten (46,53%)	Totaal
2023-2027	€ 1.028.190	€ 153.362,97	€ 1.028.190	€ 2.209.841

Alle gemeenten dragen een gelijk deel bij aan de cofinanciering (€ 187.500 per gemeente) en hebben hun cofinanciering verwerkt in de meerjarenbegroting en is daarmee zeker gesteld. Het Waterschap Rijn en IJssel kan financieel aanhaken bij projecten die de doelen van het waterbeheerprogramma 2022-2027 realiseren.

1. Het college van Gedeputeerde Staten heeft in de vergadering van 12 december 2023 een lager subsidiebudget beschikbaar gesteld ter hoogte van € 2.209.841 ipv € 3.223.881. Echter de verwachting is dat we gaandeweg de LEADER periode alsnog extra budget toegekend krijgen vanwege landelijke herschikking van middelen. Het totaal aangevraagde programmabudget blijft daarom staan

LEADER

Deel II
Reglement

Beheer- en toezichtregeling/ openstellings- en selectieprocedure

7.1 LAG werkwijze

De LAG bestaat uit 17 personen, waarvan 8 inwoner LAG leden (1 per gemeente), 2 bestuurlijke vertegenwoordigers (met stemrecht), 2 ambtelijk adviseurs (geen stemrecht), 1 medewerker van de provincie (geen stemrecht) en drie afgevaardigden (met stemrecht) namens natuur, MKB, LTO, PJG of een andere belangenorganisatie. Daarnaast bestaat de LAG uit een onafhankelijke coördinator (geen stemrecht) en de coördinator van Achterhoek Food (adviseur en geen stemrecht).

Vergaderingen

De LAG vergadert maandelijks met uitzondering van de zomermaanden. Jaarlijks wordt er een vergaderschema opgesteld. De agenda van de vergadering wordt opgesteld door de voorzitter en de coördinator. De coördinator bereidt de vergaderstukken voor en stuurt deze 1 week voor de vergadering toe aan de leden. Onderwerpen kunnen informeren, oriënteren of besluitvormend in de LAG vergadering aan de orde komen.

- Bij oriënterende onderwerpen worden projectideeën gepitcht. Ter voorbereiding op deze pitch heeft de initiatiefnemer een voortoetsformulier (bijlage II) ingevuld met daarin op hoofdlijnen het projectidee uitgewerkt. Na de pitch kunnen leden van de LAG vragen stellen over het projectidee. Soms moet een project weer terug naar de tekentafel om voor een tweede keer te mogen pitchen. Na afloop van de vergadering geeft de LAG een positief of negatief advies om een LEADER subsidieaanvraag in te dienen.
- Bij besluitvormende onderwerpen worden besluiten genomen over de ingediende subsidieaanvragen. Besluitvorming gebeurt bij meerderheid van stemmen. De LAG leden beoordelen subsidieaanvragen met een scoreformulier. Op deze manier kan er objectief een besluit worden genomen.
- Indien de stemming een gelijk aantal voor- als tegenstemmers oplevert, is het oordeel van de voorzitter doorslaggevend.
- Bij een stemming moeten tenminste de helft plus één van de leden aanwezig zijn.

Huishoudelijk reglement

De LAG zal haar werkwijze vastleggen in een huishoudelijk reglement. Bij de eerste vergadering van de LAG in 2024 zal de inhoud hiervan worden besproken en vastgesteld. Onderdeel van dit huishoudelijk reglement is de onafhankelijkheid van de LAG leden bij een bepaald project. Mocht bij de beoordeling van een project een LAG lid een te grote binding hebben met het project, dan wordt deze uitgesloten van de beraadslaging of stemming. Het vastgestelde huishoudelijk reglement is op de website van LEADER Achterhoek in te zien.

7.2 Wijze van openstelling

De LAG stelt een openstellingsbesluit op bij aanvang van de LEADER periode. Het plafond per aanvraag is € 80.000.

Bevoorschotting

Bij de verlening van de subsidie, kan 50% van het verleende subsidiebedrag uitgekeerd worden als voorschot. Daarna kunnen deelbetalingen worden verstrekt op basis van gerealiseerde activiteiten. Het voorschot en de deelbetalingen bedragen tezamen niet meer dan 90% van de verleende subsidie. Dit betekent dat de aanvrager(s) aan het eind de laatste 10% wel moeten voorfinancieren.

7.3 Selectiecriteria en selectieprocedure

Algemene selectiecriteria

Projecten die voor LEADER-steun in aanmerking komen moeten voldoen aan de volgende criteria:

- Inhoudelijke passend binnen de vier doelen van deze LOS en bijdragen aan de hierbij gestelde subdoelen
- Bottom-up tot stand gekomen (vanuit de inwoners)
- Innovatief vernieuwend voor het gebied
- Resultaat van samenwerking tussen meerdere partijen
- Gericht op en gespreid over het gebied
- Integraal (alles omvattend)
- Nagedacht over de gevolgen van de klimaatverandering/footprint (satéprikker klimaat en energie)
- Mate van samenwerking tussen publiek en private partijen

- Betrokkenheid onderwijs of andere vormen van kennisoverdracht
- Overdraagbaar zijn
- Organisatorisch en financieel haalbaar (meerjarige exploitatie waar nodig)
- Maatschappelijke meerwaarde hebben
- Value for money: is een LEADER subsidie echt nodig? Is het maatschappelijk effect groot?

Alle initiatieven die zich melden bij de coördinator, krijgen een voortoetsformulier (bijlage II) met bovenstaande selectiecriteria aangereikt. Dit voortoetsformulier vormt belangrijke achtergrondinformatie voor de LAG leden als een project voor de eerste keer gaat pitchen tijdens een vergadering. Op deze manier moet elk projectidee nadenken over de voor de LAG belangrijke toetsingscriteria bij het uitwerken van hun project.

Objectief scoren van subsidieaanvragen

Bij de beoordeling van ingediende subsidieaanvragen, hanteert de LAG een scoreformulier waarop elk project zal worden beoordeeld. Door het individueel toekennen van punten per selectie criterium kunnen we tijdens de besluitvormende vergadering, alle punten samenvatten en een gemiddelde score aan een project hangen. De concept handleiding scoren is in bijlage I toegevoegd. Deze moet door de LAG in de eerste vergadering worden vastgesteld.

Selectieprocedure in fasen

De LAG doorloopt een aantal stappen waarbij het projectidee wordt getoetst. Onderstaand wordt dit proces beschreven en de rol van de LAG hierin duidelijk gemaakt.

Fase 1

Een eerste screening van een project vindt plaats door de coördinator. Als de coördinator inschat dat het projectidee LEADER waardig zou kunnen zijn of zou kunnen worden, dan wordt het beoordeeld in een oriënterende vergadering. De initiatiefnemer levert een voortoetsformulier aan. De initiatiefnemer presenteert het project voor de LAG. Dit is de pitch. Hier krijgt hij of zij tien minuten voor. De LAG kan vervolgens vragen stellen en geeft advies.

De LAG schat de LEADER-waardigheid van een projectidee in op basis van ambitie en resultaat,

werkwijze, haalbaarheid en value for money. Iedere initiatiefnemer ontvangt na de inschatting van de LAG een schriftelijk advies met aandachtspunten om aan te werken om het projectidee te kunnen ontwikkelen tot een kansrijke LEADER aanvraag. Is het advies positief, dan mag de initiatiefnemer een subsidieaanvraag indienen.

Fase 2

De initiatiefnemer gaat aan de slag met het indienen van de subsidieaanvraag. De subsidieaanvraag bevat een aantal verplichte bijlagen zoals een uitgewerkt projectplan en een cofinancieringsverklaring van de gemeente(n). Dit is een uitgebreide versie van het voortoetsformulier. De subsidieaanvraag wordt via het webportaal van Stimulus ingediend. Stimulus voert het programmamanagement uit namens de provincie Gelderland. Zij toetsen de aanvraag op EU conformiteit (voldoet de aanvraag aan regelgeving) en zijn de verplichte bijlagen toegevoegd. Vervolgens maakt Stimulus een beoordelingsmemorandum dat bestemd is voor de LAG. De LAG beoordeelt de aanvraag in een besluitvormende vergadering. Voorafgaand aan de vergadering hebben alle leden de subsidieaanvraag gescoord. De coördinator meldt de gemiddelde score tijdens de vergadering. Tijdens de vergadering is er ruimte voor discussie en kunnen de leden hun score eventueel bijstellen. Daarna zal de coördinator de gemiddelde score tijdens de vergadering bekendmaken. Is deze score minimaal 22 punten, dan volgt een positief besluit door de LAG.

Fase 3

Op basis van het verslag van de besluitvormende vergadering en een scorerapport per project, geeft Stimulus een positieve of negatieve beschikking af aan de projectaanvrager. Stimulus maakt vervolgens een afspraak met de projectaanvrager over het administratieve traject en uitleg over de voorwaarden van de subsidie. RVO is verantwoordelijk voor het uitbetalen van de subsidie. Stimulus controleert of kostensoorten subsidiabel zijn volgens Europese richtlijnen en of de cofinanciering op de juiste wijze verzekerd is.

7.4 Monitoring

De LAG zal tijdens de uitvoering van het programma goed contact blijven onderhouden met de initiatiefnemers. Zo blijft er goed zicht op de voortgang van het project en de uiteindelijke uitkomsten. Na projectrealisatie nemen we het project op in de projectenlijst van de website. Ook worden er periodiek video's gemaakt van de projecten die we qua kennis graag wat breder willen delen in de samenleving. De initiatiefnemers van projecten zijn verplicht kennis over te dragen naar andere projecten. De coördinator zal hierop toezien.

7.5 Effectmeting en evaluatie

De LAG gaat sturen op de doelen uit deze LOS door het uitvoeren van een tussentijdse evaluatie (midterm review) in 2025. Hierbij kijken we naar:

- De gestelde (sub) doelen en de voortgang daarin
- Realisatie projecten inclusief financieel overzicht in Projectenboek 2024-2025
- Het functioneren van de LAG
- De werkprocessen en de werkmethoden
- Het functioneren van de coördinator
- De besteding van de middelen en de planning daarbinnen
- De communicatie

Zo nodig wordt het proces bijgestuurd. Dit wordt goed afgestemd met de overheden. Ook zal hierover met het gebied worden gecommuniceerd. De resultaten worden nauwkeurig gemeten. Aan het einde van de periode worden de resultaten in een Projectenboek 2023-2027 gepresenteerd.

Bijlage 1 Handleiding scoren/scoretabel

Nog vast te stellen door de LAG

Criteria	Check op	Beoordeling in punten	Hulpvragen
1 LEADER Doelen LOS	<p>Draagt het project bij aan één of meer van de doelen van de LOS</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Veerkrachtige zelfvoorzienende dorpen 2 Een rijk coulisselandschap met veel biodiversiteit 3 Versterken toerisme & recreatie 4 Gezond voedsel uit eigen grond 	<ol style="list-style-type: none"> 1 Draagt het project bij aan 1 of meer doelen van de LOS (0-4 punten) 2 Houdt men rekening met klimaatverandering en duurzame energie? (0-2 punten) 3 Is er sprake van cross-overs met andere activiteiten zoals Achterhoek Food (0-2 punten) <p>Totaal te behalen 8 punten, minimaal vereist 4 punten</p>	
2 LEADER- Werkwijze	<p>In welke mate draagt het project bij aan de LEADER-criteria (0-3 punten per subcriterium):</p> <ol style="list-style-type: none"> a Bottom up, draagvlak b Innovatief c Samenwerking netwerk opbouw d Overdracht van kennis en ervaring <p>e Overige criteria minder specifiek LEADER</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gebiedsgericht - Integrale aanpak, Multi sectoraal - Publiek privaat partnerschap - Overdraagbaar 	<p>Voor 2a t/m e:</p> <p>Minimaal: 10 pt Maximaal: 15 pt (5x3)</p>	<ol style="list-style-type: none"> a. Is het project vanuit een duidelijke behoefte van bewoners/ondernemers/organisaties ontstaan? Hoe bottom-up/vraaggericht is het project? Is er een aantoonbaar breed draagvlak? b. Is het project innovatief voor de regio? (nieuw product en/of nieuwe werkwijze?) Indien project van individuen: dan moet er kennis-overdracht van het project plaatsvinden naar vergelijkbare projecten in de regio. c. Of en hoe zijn overheden betrokken in de ontwikkeling, uitvoering? d. Worden resultaten, kennis en ervaringen overgedragen? Is dat in het projectplan (en begroting) opgenomen? e. Maakt het project gebruik van of is het gericht op gebiedsspecifieke kwaliteiten, uitdagingen, streekidentiteit? Is het project integraal (allesomvattend/multi-sectoraal)? Is er sprake van samenwerking tussen publieke en private partijen? Is het project overdraagbaar?
3 Haalbaarheid	<p>Is het initiatief haalbaar/levensvatbaar (0-3 punten per subcriterium)?</p> <ol style="list-style-type: none"> a Organisatorisch b Financieel 	<p>3a: minimaal vereist 2 pt 3b: minimaal vereist 2 pt</p> <p>Minimaal vereist: 4pt Maximaal: 6 pt</p>	<ol style="list-style-type: none"> a. Is er een heldere organisatiebeschrijving met duidelijke verantwoordelijkheden? <p>Zit het project logisch in elkaar: dragen activiteiten echt bij aan het beoogde doel?</p> <p>Heeft de aanvrager/organisatie voldoende expertise, netwerk? Is het tijdpad realistisch?</p> <p>Zijn vergunningen geregeld? Is er zicht op continuïteit na afloop door een concrete onderbouwing?</p> b. Is er een sluitende en transparante begroting en dekkingsplan, een bankgarantie, ondernemersplan, zijn toezeggingen voor cofinanciering bijgesloten; zijn er verklaringen voor het risico dragen door projectaanvragers?

Criteria	Check op	Beoordeling in punten	Hulpvragen
4 Value for money (waar voor geld)	<p>Is het initiatief efficiënt/ doelmatig?</p> <p>a. Efficiënt b. Leader nodig</p>	<p>4a: minimaal vereist 2 pt 4b: minimaal vereist 2 pt</p> <p>Minimaal vereist: 4 pt Maximaal: 6 pt</p>	<p>a. Hoe ligt de balans tussen de begrote kosten en de verwachte opbrengst van het project?</p> <p>Is de begroting realistisch of is het 'opgeklopt'?</p> <p>b. Is dit project de gevraagde Leaderbijdrage waard? Is het maatschappelijk effect groot?</p> <p>Is de Leaderbijdrage echt nodig? Zonder de Leaderbijdrage kan het project niet doorgaan. Er zijn geen andere financieringsbronnen die beter geschikt zijn voor dit project.</p>
Eindscore: aantal punten		<p>Minimaal: 22 Maximaal: 35</p>	

Bijlage 2 Voortoetsformulier

Projectnaam			
Samenvatting project			
Hoeveel LEADER subsidie vraagt u en motiveer waarom deze bijdrage noodzakelijk is			
Naam contactpersonen	Organisatie	Telefoon	E-mail
Doelstelling project			
Beoogd resultaat / eindproduct			
Draagt het project bij aan één of meer doelen uit de Lokale Ontwikkelingsstrategie?			
Doelstelling 1 Veerkrachtige en zelfvoorzienende dorpen			
Doelstelling 2 Een rijk coulisselandschap met veel biodiversiteit			
Doelstelling 3 Versterken toerisme & recreatie			
Doelstelling 4 Gezond voedsel uit eigen grond			
Draagt het project positief bij aan de gevolgen van klimaatverandering?			

Draagt het project bij positief bij aan de Achterhoekse Voedselstrategie (zie ook www.achterhoekfood.nl)?

Voldoet het project aan de LEADER criteria?

Bottom up <ul style="list-style-type: none">- Breed draagvlak in de regio?- Ontstaan vanuit vraag/behoefte van bewoners, ondernemers, organisaties in de regio?- Betrokkenheid bewoners bij uitvoering project?- Is het een initiatief van bewoners, ondernemers, organisaties in de regio?	
Innovatief en experimenteel <ul style="list-style-type: none">- Nieuw voor de regio of dorp?- Nieuw product?- Nieuwe werkwijze?	
Gebiedsgericht <ul style="list-style-type: none">- Uitvoering project in LEADER-gebied als geheel- Meerwaarde voor de regio- Mate algemeen belang t.o.v. individueel belang	
Samenwerking <ul style="list-style-type: none">- Is er samenwerking met andere dorpen, ondernemers, organisaties in de regio?- Is er samenwerking met andere LEADER-gebieden in Nederland of Europa?	
Overdracht van kennis en ervaring <ul style="list-style-type: none">- Worden resultaten, kennis en ervaring overgedragen? Is dat in projectplan opgenomen?	
Haalbaarheid <ul style="list-style-type: none">- Hoe is de organisatorische haalbaarheid op korte en langere termijn?- Hoe is de financiële haalbaarheid op korte en langere termijn?	
Value for money <ul style="list-style-type: none">- Verhouding gevraagde bijdrage en resultaat project?- Is het maatschappelijk effect voldoende om een subsidie te rechtvaardigen?- Is de LEADER-bijdrage echt nodig?	

Planning uitvoering project	
Startdatum	
Einddatum	
Geraamde kosten	
soort kosten...	€
soort kosten...	€
soort kosten...	€
soort kosten...	€
Inzet vrijwilligersuren	€
Totale kosten (raming)	€
Financieringsplan	
Gevraagde EU-bijdrage	€
Gevraagde bijdrage gemeente, Waterschap (totaal maximaal 50% van de totale kosten)	€
Bijdragen van fondsen, nl ...	€
Sponsoring	€
Inzet vrijwilligersuren	€
Overige bijdragen (crowdfunding)	€
Eigen bijdrage	€
Totale financiering	€
Is er al een financiële bijdrage toegezegd? Zo ja, wat en hoeveel?	
Zijn vergunningen nodig? Wat is stand van zaken? Zijn er andere mogelijke belemmeringen?	
Mist er nog kennis op een bepaald vlak?	
Is er al overleg geweest met de gemeente? Wat is stand van zaken?	
Overige opmerkingen	

Bijlage 3

Belangengroepen die zijn betrokken bij de totstandkoming

In elke gemeente zijn lijsten met belangrijke stakeholders opgevraagd. Deze organisaties zijn uitgenodigd een inhoudelijke bijdrage te leveren aan de totstandkoming van het programma. In onderstaande tabel zijn de belangengroepen opgenomen die de enquête hebben ingevuld, die we individueel spraken of aanwezig waren tijdens de inwonerbijeenkomsten.

Nr	Belangengroepen	Namen
1	Leefbaarheidsgroepen	Vereniging Dorpsraad Gorssel Vereniging Dorpsraad Eefde Belangenvereniging Wakker Laorne Vereniging Dorpsraad Epse & Joppe Vereniging Contact Barchem Vereniging Plaatselijk Belang Harsen - Kring van Dorth Belangenvereniging Exel en omstreken Belangenvereniging Zwiep Vereniging Almens Belang Kerk Rekken Vitale kernen Steenderen Vragenders Belang Seniorenbelang Ulft Contact op Wielen Doetinchem Stichting Zorgcombinatie Marga Klompé De Stroet Beltrum Stichting Ruimtevitaal Dorpsbelangenorganisatie Steenderens Belang Stichting Vrienden van de Grolse Kanonnen Antoniuskerk Rekken Varssevelder Veldhunten (VDVV) Hessenbad Hoog Keppel Stichting Eibergen Beweegt Stichting Marke Mallem Toerisme, kunst en cultuur Dorpsraad Gorssel Wakker Laorne de dorpsraad van Laren Gld. Dorpshuis De Huve Proeftuin Nettelhorst De Slimste Weg
2	Agrarische sector	ZLTO
3	Natuurverenigingen	Agrarische natuurvereniging 't Onland Leven met de aarde Stichting Groene Dromen Stichting Waardevol Cultuurlandschap Winterswijk Weidevogelvereniging Achterhoek Werkgroep Kievit

Nr	Belangengroepen	Namen
4	Ondernemers/ maatschappelijke organisaties	Apple4you biowinkel Circus Zanzara Doetinchem EMAD BV Face Vastgoedadvies BV Grenswacht Holding BV Groepsaccommodatie DrenthelSchoppe Internationaal Vakbond Raad IVR Munsterland Achterhoek Twente MAT namens de CNV LEADER Söderslatt Zweden Marveld Recreatie MVVA Graafschap ROZgroep Hengelo Streekomroep 1Achterhoek Stichting Watermolen Vorden Vakantiewoning Koetshuus VV Borculo/Stadsmanager VV Doetinchem VV Groenlo VV Neede
5	LEADER projecten	Boerderijenstichting Achterhoek De Goed Gevulde Spaarvarkens Dorpsakker Winterswijk Kruidentuin Rekken Natuurpark Kronenkamp Stadsboerin Doetinchem Stichting Marga Klompe
6	Terreinbeherende organisaties	Geldersch Landschap en Kasteelen Stichting Erfgoed Landfort Stichting Landschapsbeheer Gelderland
7	Gebiedspartijen	Achterhoek in Beweging Achterhoek Toerisme VALA
8	Overheid	8RHK ambassadeurs Gemeente Aalten Gemeente Berkelland Gemeente Bronckhorst Gemeente Doetinchem Gemeente Lochem Gemeente Oude IJsselstreek Gemeente Oost Gelre Gemeente Winterswijk Waterschap Rijn en IJssel

Bijlage 4

Procesbeschrijving samenwerking LAG – GS

Openstellingsbesluiten

Gedeputeerde Staten (GS) van Gelderland zorgt ervoor dat het openstellingsbesluit conform de wens van de LAG inhoudelijk wordt vormgegeven en dat het openstellingsbesluit juridisch klopt. GS van Gelderland is door de minister van LNV aangewezen om de subsidie-openstellingen te publiceren in het Provinciaal Blad.

Besluiten/beschikkingen per dossier en conformiteitstoets

De Lokale Actie Groep (LAG) is verantwoordelijk voor de inhoudelijke beoordeling of aanvragen binnen de LOS passen en de vaststelling van de subsidiehoogte. De LAG levert hiervoor een gemotiveerde onderbouwing. Zodra duidelijk is welke aanvragen subsidieverlening kunnen krijgen stuurt de LAG deze naar Stimulus voor de conformiteitstoets.

Vervolgens gaat het totale pakket naar GS voor formalisering van de subsidieverlening.

GS nemen het inhoudelijke oordeel, de vaststelling van de subsidiehoogte en de conformiteitstoets één op één over.

Bezwaar en beroep

GS is verantwoordelijk voor de bezwaar- en beroepsprocedures.

Bij een bezwaarprocedure zal GS de LAG vragen het inhoudelijke verweer te voeren. GS voert, in overeenstemming met de Algemene wet bestuursrecht, een volledige heroverweging uit van het primaire besluit. Daarbij worden het inhoudelijke verweer van de LAG, de betreffende subsidieregeling, de LOS en het bezwaar van bezwaarmaker meegenomen.

Bij een beroepsprocedure zal GS de LAG vragen om het inhoudelijke verweer aan te dragen. GS zal namens de LAG de procedure voeren bij de rechter.

LEADER

gemeente Bronckhorst

Waterschap Rijn en IJssel

WATERBEHEER: VEILIG EN OP MAAT

gemeente Berkelland

 Gemeente Lochem

gemeente Winterswijk

Gemeente Aalten

 gemeente Oost Gelre

gemeente Oude IJsselstreek

gemeente [gD] Doetinchem